

1928

LA MÀ TRENCADA

Enric Casanovas

NOIA NÚA (marbre)

LA MÀ TRENCADA

REVISTA QUINZENAL DE TOTES LES ARTS

Edicions Joan Merli
Ample, 53

Barcelona, 6 de novembre de 1924
Any I = Número 1

ENRIC CASANOVAS

Al món, segons la meua manera de veure la qüestió, hi ha hagut dugues menes d'escultura: La escultura amb una intenció que s'atura a la forma, i la escultura amb una intenció que se'n va més enllà de la forma. Aquesta duresa és la que els alemanys anomenen escultura expressionista. La escultura que s'atura a la forma va trobar una solució perfecta i insuperable en la Grècia de Pericles. L'altra escultura que és la que podríem anomenar romàntica, cristina, no-grega en una paraula, ha arribat a moments culminants de suggestió i d'emoció però no ha tingut mai la plenitud ni l'equilibri de la escultura grega. Entre nosaltres viu avui dia un escultor, nat escultor per obra i gràcia de Les Tres Gràcies; aquest escultor és l'Enric Casanovas, potser l'únic, que conscientment o inconscientment segueix aquella orientació que

a l'art escultòric varen donar-li els grecs de la bona època. L'intenció de l'escultura d'en Casanovas s'atura a la forma, és una escultura anti-expressionista. I és que la forma bella té per si mateixa tanta quantitat emotiva, que no necessita de la expressió ni de l'esperit que anima la forma. En l'escultura grega i en l'escultura d'en Casanovas s'exalta la bellesa de l'animal, no l'intensitat ni la gràcia de l'ànima.

En Casanovas ha cercat un tipus de bellesa animal d'un sentit racial i puríssim que a mi em sembla perfecte. Ha sabut traduir a la pedra tota la tremolor i tota la dignitat d'aquesta forma externa, prescindint de l'expressió i de la intenció. En aquest sentit en Casanovas és un gran clàssic, i això és el millor elogi que jo sabria fer d'un escultor.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

SALVAT-PAPASSEIT

La mort de Joan Salvat-Papasseit, cloent una vida el curs ulterior de la qual no es podia preveure obliga el crític a considerar com una obra finida el que era tot just una obra iniciada. Iniciada, aixó sí, en un to admirable de gràcia i de sinceritat.

Hi havia en el poeta Joan Salvat-Papasseit un cert nombre de paradoxes. Ell era i es complavia en ésser un home de suburbi; ell havia patit i intervingut els moviments en proletaris; però, tenia en camí l'ànima mes adorablement burgès que hem vist; d'aquesta burgesia catalana tant plena de tradició tan fina com una aïstociàcia. Ell usava els metodes mes complicats de la nova poesia; feia caligrames i escrivia en formes sovint extravagants i la deu de la seva poesia era la més senzilla i immediata. Ell esverava el poble amb les seves gosadies i era en canvi el poeta mes finament popular de Catalunya.

El cas de Salvat-Papasseit planteja un problema greu a la nostra crítica.

Mentre Salvat-Papasseit feia cal·ligrames i estava en plena actitud futurista hom troba els seus versos més purs i de contingut més clàssic. En canvi, quan a impuls del moviment que podriem anomenar classicitzant adopta formes tradicionals, ("La gesta dels estels") la seva expressió esdevé confusa, i els versos sovint tenen greus defectes de construcció. Els versos millors de Salvat-Papasseit es troben entre les coses de contingut més futurista. La lliçó es que no sempre l'adopció de fórmules determinades, porta al classicisme. I que l'adopció de formes tradicionals pot no sols no acostar el poeta a l'ideal clàssic sinó àdhuc apartar-lo d'ell.

De tots els llibres de Salvat-Papasseit el que revela més finament la seva sensibilitat és "L'Irradiador del Port i les gavines".

La visió del nom de Salvat-Papasseit és

finament humanitzada. Jo diria que la visió de Salvat-Papasseit és una visió "oblíqua" del món, visió que és condicionada probablement pel seu estat físic. En Salvat-Papasseit no totes les coses són presentades amb el relleu objectiu que tenen, ans el relleu és donat per la posició particular del poeta. Es per això que aquell desenfocament característic de la poesia d'avanguardia no era en ell producte de cap esforç si no més aviat una conseqüència natural de la seva manera d'ésser.

Essent totes les coses valorades en relació a una posició particular és clar que en la poesia de Salvat el mon agafa tocs de la seva humanitat. Amb això es dit que la seva poesia té un caracter predominant subjectiu. Però, la característica del seu subjectivisme està en que facilmente arriba als altres subjectes. Hi ha per exemple a "L'Irradiador del port i les gavines" una poesia titulada "Tot l'enyor de demà" on totes les coses son colorides de l'emoció subjectiva del malalt. Doncs bé, dificilment hi ha res que arribi tant facilmente i tant directament a la subjectivitat aliena.

I és que el subjectivisme que de la poesia de Salvat-Papasseit en els moments de màxima altura té aquella qualitat divina de la bona poesia lírica la combinació del màxim de subjectivitat, amb el mínim de individualitat. Ell parla de les seves emocions, ell ens dona una visió particular del món, ell interpreta la vida en una forma especial, però cada una d'aquestes coses té un ressò en el nostre esperit i en tots els esperits. La línia de la seva emoció es confon amb la de la nostra emoció.

Hom diria usant uns mots colpidors del poeta que som companys

perjurats a jugar-nos la vida amb el misteri
tots dos al mateix número del dau.

JOAN CREXELLS

LA MEVA AMIGA COM UN VAIXELL BLANC

Aquella verge vinclada als meus braços
tóta es donava, prô ha fet un gran crit.
—Oh, amat, no temis, —me dèia
ajocant-se:—
no hi ha a la terra cap glavi més fi.

Cerca pel món que no en trobaràs d'altra
que et faci ofrena d'un amor tan pur.
No em deixis, no, que el teu vent m'amanyaga:
com ho faria si era sense tu?

I ara s'alçava i jo la vestia
i els seus cabells destrenava pel coll.
La carn, flotant al mossec de la vida,
s'enorgullia de la comunió.

Que més voldries, si el cos que et guardaba
ara ja és teu, i elevarà el teu cant.
I amb els peus nus, de puntetes, mirant-me:
—Quan corris mon, el meu nom què et dirà?

A cada mot més la veu endolcia,
i jo era alhora l'heroi i l'esclau:
—No et deixaré
et diré el nom d'amiga.
La meva amiga: com un vaixell blanc.

I encar de nou la prenia en mos braços
—ja era el seu ventre més alt i més fort.
i a cada pit un vermell:
dues brases
com la punxada del llavi i del cor.

J. SALVAT-PAPASSEIT

TARDA D'ISTIU

a MARIAN LLAVANERAS

Sota la pineda
que és gerda i és verda
descobrir el cel a través del fullam!
Els ocells passen talment fóssin peixos,
com si veiessin el fons de la mar.

I és un vaixell, escatat, l'aeroplà.

Sents pel sotrac a l'orella encantada
que per les rutes passa un autocar—
amb gents que han fet molts diners
per la guerra,
i de passatge s'els volen gastar.

Amb una pols que de res els servirà.

Veus la ciutat
estirada a la platja,
com una esclava que es mor d'enyorar;
jove i rebel
melangiosa i cansada—
sempre una mica malalta que està,

sota la pineda no t'hi cal pensar.

I'n tenies un llibre a la vora
—modern o antic
que si és bo tant li fa—
i una fontana que ragés tot'hora,
i com tu
a terra
estès el berenar,
tota ambició donaries de grat.

Oh, aquell qui té fins l'amiga al costat.

Veus, jo ara et dono mon cant
regalat.

J. SALVAT-PAPASSEIT

DEIA, DIU...

No perquè invoquessim la joventut ens tornariem més joves. Ni perquè la proclamessim amb grosses titulars damunt les fulles volanderes assegurariem l'agilitat del joc o del combat que ens proposavem. De vegades protegeix millor un nom una mica difícil i d'evident intenció intel·lectual: "Marsyas", per exemple.

"Marsyas" és el títol d'una revista francesa de joventuts. Els col·laboradors adopten sovint signatures una mica frades de Facultat de Lletres.

Però la joventut hi és, certament, (com hi és a pesar dels anys en els "Propos" d'Alain o en els divertissements de Gaston le Reverend).⁽¹⁾

Lucilius classifica els escriptors en quatre agrupaments típics: genis, honestos, xerraires i buits. Els exemples són triats sense porugueses. Esmentem a l'atzar:

Escriptors francesos consagrats:

geni:	Lamartine.
honest:	Flaubert.
xerraire:	Alexandre Dumas, pare.
buit:	Scribe.

⁽¹⁾ Voleu encara una nota?

Serveixi aquest epigrama de la col·lecció "Les epigrammes du siècle", recollida per Pierre Charron dins les edicions "Du Siècle" (París-
Octubre 1924):

"L'Academie Goncourt"

Les Dix, s'il fallait les en croire,
dispensent la célébrité:
s'ils savent ou se vend la gloire,
que ne s'en sont-ils acheté?

I serveixi també la fulla volant "Un Cadavre" en la qual esperits francesos independents (Soupault, Eluard, Drieu La Rochelle, Aragon, Breton i d'altres) diuen la seva disconformitat amb la mascarada a que ha donat lloc la mort d'Anatole France, anunciant que, per que no manquin mascarades d'aquesta mena: "A la prochaine occasion il y aura un nouveau cadavre".

Escriptors francesos actuals:

geni:	(vacant).
honest:	Gide, Romain Rolland, Proust.
xerraire:	Pierre Benoit.
buit:	Paul Morand de Lewis et Irène.

Valoracions ponderades:

Corneille:	geni i buit.
Racine:	honest gairebé pur.
Balzac:	geni i xerraire.

Valoracions evolutives d'un sol escriptor:

Goethe, geni:	En crear el Faust;
honest:	treballant en el Faust;
xerraire:	continuant el Faust;
buit:	en finir el Faust.

Altres escriptors estrangers contemporanis:

Kipling:	honest i xerraire.
Conrad:	geni perdut dins l'honest i dins el buit.
Tagore:	xerraire i buit com gairebé tot l'Orient.

D'Annunzio: xerraire de rara qualitat.

Aquesta vivacitat no és exclusiva dels agrupaments selectes.

La propaganda editorial guspireja amb viva llum de juvenesa autèntica. Louis Aragon fa el servei de premsa del seu darrer llibre amb un encaix que diu: "Aquest llibre pot prescindir dels comentaris"; i els catàlegs anuncien la seva biografia amb aquesta fórmula: "Aragon (Louis) nat el 30 octubre de 1897. Encara és viu".

Clément Vautel respon així les preguntes d'una informació:

—Els meus començaments? Jo començo cada dia.

—Els meus estudis? No els he finit encara.

I sense necessitat de dir massa alt els joves, els únics, els novells, jovent d'ara, nova juvenalla, podem trobar habitualment damunt publicacions tant assenyades com el Journal Littéraire, les "Franqueses d'un provincial", del to d'aquesta:

"Octavi Mirbeau: Es un abcs qui pensa".

Un altre aspecte de la veritable justificació de juvenesa, el tindrem en l'exemple de Georg, Meredith vell ja, i fatigat de totes les bregues

de la vida però amb esma d'encoratjar sense desmai la vocació dels col·legues inèdits. A Mrs. Meynell, li escrivia el 31 de maig de 1896:

"Mentre jo no cessava de murmurar contra la injustícia i de llençar sarcasmes, vós heu acomplert la tasca indispensable. Semblant art, portarà els seus fruits. La meva amable germana per les Muses, s'enlairarà més que jo, sense avergonyir-me. I el meu orgull serà de guardar el títol de germà".

Es clar, un home així havia d'ésser enfortit per aquesta moral: "Les nostres disputes són mortals; però la nostra obra és eterna".

I un tercer aspecte de la justificació de juvenesa que sense voler ens ha anat sortint, el que més s'acosta al sentit de caritat, de dignitat i de grandesa que ha de fer plena la virior dels homes, la trobarem en l'al·liança de la joventut mateixa—ni sàtira ni ironia—capacitat, sim-

plement, (com definia també aquell home criador de totes les responsabilitats morals que fou Meredith), de descobrir el ridícol dels qui estimem sense deixar d'estimar-los i de veure'ns una mica ridícols nosaltres mateixos als ulls dels qui estimem, acceptant la correcció de la imatge que ens retornen.

Ja veieu si en ténim de camí per correr sense fer gaire fressa i sense omplir d'irreverències les columnes lliures dels diaris.

I justificant de juvenesa entre nosaltres?

Res del que en porti etiqueta. Més aviat, dins els aspectes que hem insinuat, un dels proverbis de D. Joan Alcover, una de les epístoles amicals d'En Nicolau d'Olwer i el "Perot Marrasquí" de Carles Riba...

Entre tota, absolutament tota, la resta, hi ha molta però molta faramalla de la més trista vellúria decrepita.

J. M. LÒP: Z-PICÓ

Enric Casanovas

CAP DE DONA (bronze)

ALGUNES NOTES SOBRE ANATOLE FRANCE

Anatole France va néixer a París, al cor mateix de París. El seu pare, Natal Thibault, mes conegut pel seu motiu: France, hi tenia una llibreria on venia llibres per compte de l'editor Bachelin—Deflorenne. Els llibres, sobretot si són bons, han tingut sempre, però abans més que no ara, la virtut de congriar una tertulia de persones intel·ligents. Dirieu que, del seu prestatge estant, closa i tot, cada obra és una veu que només poden sentir les orelles avesades als llargs silencis de la meditació i de l'estudi.

Le «père France», desde darrera del seu pupitre, assistia a la conversa; de tant entant alsava els ulls dels papers i deia un mot en què generalment es mesclava l'amenitat una mica irònica amb un judici clar i equilibrat.

En aquest medi va créixer el petit Anatole. La companyia dels erudits i dels llibres polsosos no li va desplaure; no era un minyó entremaliat que es daleix per correr a l'aire lliure, sinó un veritable noi de ciutat, un noi de pis que diria En, Pla pensivol i contemplatiu.

Els «nois de pis», fet i fet, són una raça de nois no menys il·lustre ni menys necessària que les dels «nois de camp». Hi ha hagut «nois de pis», avans i tot d'haver-hi pisos.

Però això és una disgressió. Tornem a Anatole, infant. Pocs homes han viscut tan inclinats al record de llur infantesa, com aquest octagenari que acaba de morir. La seva obra es rublerta d'anècdotes puerils d'una inconfusible sabor autobiogràfica. L'infant que veieu en «El livre de mon ami» el que enamorat d'una dama bellíssima, va respondre una pregunta seva amb un inesperat: «oui, monsieur», és ell. L'infant que evoca Sylvestre Bonnard desde la solitud del seu pis del Quai Malaquais, aquell que va enomorar-se d'una pepa de cartó i que hi renuncià estoicament sota els crits del seu oncle Victor, ex-capità de Napoleó, és ell encara. La infantesa que evoca Monsieur Bergeret, aleshores que amb la seva germana Zoé, entra a visitar un pis desllogat on haurien viscut quan tenien pocs anys, és la seva infantesa.

Aquesta inclinació a reviuire les èpoques primeres de la vida gairebé sempre a través d'un tel finissim de poesia ha contribuït a fer-me escriure no fa gaire dies, que el geni d'Anatole France és inseparable de la idea d'una ancianitat calma i indulgent.

Mireu sinó com la seva obra no assoleix intensitat, no és remarcada, fins que l'home arriba a

al entorn de la quarentena i podent veure un troc de la seva pròpia existència a través d'un seguit d'anys, escriu «Le crime de Sylvestre Bonnard, membre de l'Institut», maravella de sentiment contingut, d'ironia sense fel, de seny plé de gràcia. Aquesta obra, premiada per l'Academia, feu un lloc al seu autor fins aleshores no massa conegut ni estimat.

Tantmateix, comptel, no caiguem en la ingenuïtat de creure que Anatole France visqué divorciat de la seva època. Ell havia escrit: «Toute époque est banale pour ceux qui y vivent», però el sentiment d'aquesta banalitat no l'impedí d'entrar en el fort de la lluita quan veié en perill idees que creia intangibles, ni d'escriure els volums de l'«Histoire contemporaine».

Semblava impossible per qui no conegué els inicis de France. En la seva joventut devorà amb febre les doctrines dels filòsofs francesos del segle XVIII i, sobretot les dels filòsofs contemporanis que li permetien de construir-se un univers alhora materialista i panteista: Spencer, Taine, Darwin. Així s'encomanà una confiança sense límits en el poder de la raó que, naturalment el menà a una actitud revolucionària.

I si bé és cert que no persistí gaire en la dita confiança car ell mateix no trigà a declarar-nos que «hi ha en l'estudi de les ciències un fons d'orgull i d'audàcia amarga» (1) no ho és menys que la defensa de les prerrogatives del pensament implícita en llargs trajectes de la seva vida, esclatà de bell nou en la polèmica amb Brunetière amb motiu de la publicació del «Disciple» de Paul Bourget.

La flama d'una fé—no certament cristiana—mai no va estingir-se en el cor d'Anatole France. Hi ha algunes obres com el deliciós «Crime de Sylvestre Bonnard» i «Le livre de mon ami» en que sembla perfectament assolida l'imparcialitat voluptuosa, aspiració suprema del diletant. N'hi ha d'altres com «L'Ile des Pingouins» en que la sàtira s'escampa sobre tot i sobre tothom. Però en la majoria, el corrent de la passió racionalista, traspua d'una manera mes o menys perceptible.

No oblidem, tampoc, que France va afiliar-se manifestament al partit socialista i, poc temps fa, al partit comunista. No ho oblidem. És, almenys per mi, un plaer vivíssim de descobrir l'home amb una passió concreta—sigui de la mena que sigui—devall l'artista refinat que podia viure confortablement en una atmòsfera d'universal admiració i respecte.

Enric Casanovas

NÚ DE NOIA (bronze)

Enric Casanovas

DONA NUA (bronze)

ESTANCES

¿Quina dea apassionada
en jo néixer signà el meu front,
amb una mà cansada
per un dalê impossible que li vinclava el flanc,
i li omplia els camins innúmers de la sang,
agitat i llisquent com una nierada
de serps sota la púrpura d'un roserar pregon?
¿Quina dea apassionada
en jo néixer signà el meu front?

No sé què d'immortal vençut
pesa dins meu: com la memòria
d'un dolô inconegut;
o un somni sense imatges, que s'allarga i negreja
molt endins, i on alguna cosa viva panteja;
porto el caliu mig cec d'una altra joventut
que no arborà en mon pit sa flama transitòria:
no sé què d'immortal vençut
pesa en mi, com una memòria.

¿O és la meva mateixa vida
que es reflecteix sobre el no-rê,
llunyana i afeblida,
com dins un pou obscur un clap de cel revolt;
i, criatura amb ales sense el delit del vol,
em peixo en mon recó amb l'eixuta mentida
d'ésser més feble jo que el meu propi volê,
mentre va rosegant ma vida
l'ombra que sura del no-rê?

CARLES RIBA

LA SIGNORA CHIARA per Anatole France

M. R. trad.

El professor Giacomo Tedeschi, de Nàpols, és un practicant de molta anomenada en tota la ciutat. La seva casa, intensament olorosa, situada vora de la Incoronata, és freqüentada per tota llei de persones i particularment per les joves que venen, a Santa Lucia, els fruits de la mar. Despatxa drogues per a totes les malalties; no menysprea pas d'arrebassar-vos de la boca, una dent corcada; excel·leix en recosir, l'endemà de festa, la pell esbotzada dels braus, i sap servir-se del dialecte de la costa, barrejat amb el llatí d'escola, per consol dels seus clients estesos damunt de la més vasta, la més bonyeguda, la més grinyolant, i la més greixosa cadira llarga que mai s'hagi pogut veure en cap vila marítima de l'univers. Es un home de talla exigua, de cara plena, amb uns ulls verds, i un nas llarg penjant damunt d'una boca sinuosa i amb unes espatlles rodones, un ventre punxagut i unes cames primes que evoquen les antigues atel·lanes.

Giacomo va casar-se, tocata, amb la jove Chiara Mammi, filla d'un vell forçat molt estimat a Nàpols el qual, havent-se fet forner al Borgo di Santo, morí plorat per tota la vila. Madurada al sol que daura els raïms de Torre i les taronjes de Sorrento, la bellesa de la signora Chiara es deixondia en un esplendor floreixent.

El professor Giacomo Tedeschi creu decentment que la seva dona és tan virtuosa com bella. Sap, demés, com és fort el sentiment de l'honor femení en les famílies dels brigands. Però ell és metge i no ignora pas ni els desordres ni els defalliments als quals la natura de la dona és sotmesa. Sent alguna inquietud des que Ascanio Ranieri de Milan, establert com a sastre per senyores a la Plaça del Martiri, ha

prés l'habitud de freqüentar la seva casa. Ascanio és jove, bell i sempre somrient. Ben segur que la filla de l'heroic Mammi, el forner patriota és massa bona napolitana per a oblidar els seus deures amb un Milanès. No obstant Ascanio fa les seves visites vora de l'Incoronata i preferentment en absència del doctor, i la signora el rep de bon grat sense testimonis.

Un dia que el professor entrava a casa seva més aviat del que era esperat, sosprenqué Ascanio als peus de Chiara. Mentre la signora s'allunyava amb aquell pas tranquil que revela una deessa, Ascanio, va aixecar-se.

Giacomo Tedeschi se li acostà amb l'apariència de la sol·licitud més viva.

—Amic meu, veig que esteu malalt, que sofriu. Heu fet molt bé de venir a trobar-me. Soc metge i dedicat a consolar les misèries humanes. Sofriu; no ho negueu pas. Sofriu i molt que sofriu. Teniu la cara com si cremés... Un mal de cap, un gran mal de cap, sens dupte. Si n'heu estat d'encertat de venir a veure'm. M'esperaveu amb impaciència, n'estic segur. Un mal de cap terrible!

I, mentre anava parlant d'aquesta manera, el vell, fort com un bou, empenyia Ascanio cap al seu gabinet de consulta i l'obligava a asseure's en aquella il·lustre cadira llarga damunt de la qual havien passat quaranta anys de malalties napolitanes.

Quan l'hi va tenir agegut:

—Ja veig el què és, us fa mal una dent. Es això! Molt mal us fa aquesta dent!

Ascanio fugí escupint tot de sang de la mandíbula, i el professor Giacomo Tedeschi cridava amb una joia ferotge:

—Una bella dent! bella, molt bella, bellíssima dent!...

LA INÚTIL OFRENA d'En Josep Carner

Cada tragèdia de Shakespeare ens fa assistir, meravellosament, a la fundació d'una ciutat intel·lectual. En començar l'acció dramàtica, s'obre als nostres ulls l'espai no limitat encara, que més tard haurà d'ésser la plaça central. De banda i banda de l'escena s'avancen els personatges, i l'encaix flexible del diàleg va dibuixant el plànol urbà: cada paraula un edifici, cada síl·laba un pòrtic, cada lletra una columna. Palaus i temples, monuments i fontanals, avingudes de gran amplada i carretons sense sortida, tot això són camins badats i racers i replans on pugui xiular, rabejar-se i entafurar-se la gran ventada assoladora de les passions humanes desfermades. Els ninotets de carn que es mouen, gesticulen, fan ganyotes i es barallen damunt la escena van convertint-se, per la sola virtut de la conversa i de l'engranatge de les dites i les contradites, pel miracle de la ciutat d'idees que van suscitant damunt d'un simple fonament de poesia, sovint insignificant, en al·legories gegantines dels set pecats i les set virtuts, cada un d'ells i d'elles mostrant la recòndita maquinària complicadíssima de la vida nua, les cambres, les golfes i les caves dels casals i els casulls de l'ànima dels homes i les dones. La rojor i la escalfor de la sang va convertint-se en rojor i escalfor d'incendi, dintre del qual s'enfonsen inconscientment i s'anorreen implacablement, a mida que el conflicte avança, les figuretes que han començat l'acció fent-se una reverència, mig ingènua mig traïdora, al bell mig de la plaça de la ciutat intel·lectual imaginària. I quan un dels interlocutors principals, sovint el que dona títol a l'obra, no poguent aguantar per més temps el respir dintre la doble mordala de flames que li rosega la gorja i la nuca, s'aclofa i es desfà deixant d'ésser una fita de foc per tornar-se una llosa de cendra, l'enemic o el company o l'àrbitre, rei o soldat, en la contesa que va a prendre fi, del personatge vençut, talla el diàleg arborat i diu les paraules supremes de perdó, de justícia i de noblesa; exalta la memòria del caigut i ordena els honors funerals: sonar les trompetes, disparar els fusells, batre la marxa, alçar el cadàver lentament i amb cura màxima. I la sensibilitat de l'espectador, que ha sigut agitada brutalment, durant la representació de la tragèdia, fa un gemegar d'alleujament i agraïx en silenci a la mà divina de Shakespeare la goteta de l'ou de pietat que s'ha servit fer florir damunt dels polsos esbullats de la figura morta, com aquell qui broda una estrellieta amb fils d'or i amb grans d'argent al bell mig d'un mocador de seda negra.

Parlar d'En Josep Carner i de la seva obra poètica, a Catalunya, i avui, es una cosa que té tant de fàcil com de difícil. Dir que En Carner es un gran poeta, es una cosa relativament fàcil. Dir per quines raons En Carner es un gran poeta, ja és una cosa bastant més difícil. Fa

totjust deu anys, jo ho recordo ben bé, les fetes i les dites d'En Carner eren repetides pel públic amb un tò que tenia un deix mig d'admiració mig d'hostilitat. L'obra poètica carneriana no feia pas el pès a tothom. Potser cap dels nostres poetes tingué de patir tant dels qualificatius de modernista i de decadent com En Carner. Naturalment, si Catalunya i els catalans fossin un poble i una gent normals, els qualificatius que apliquessin als seus artistes tindrien un valor i un significat que avui no tenen ni poden tenir. En Carner va estar-se de publicar, sino poesies, al menys volums de poesies, durant un període de prop de deu anys. I avui ningú gosarà negar que En Carner i la seva poesia són una cosa acceptada per tothom i adhuc que l'admiració per l'obra carneriana té quelcòm de snobisme, de moda, en certa gent catalana d'avui. Incomprensió ahir, comprensió avui? Res d'això. El noranta per cent dels catalans que deu anys enrera combatien En Carner no l'havien llegit mai, exactament igual que el noranta per cent dels que fan veure que el defensen avui. Aquests entusiasmes escenogràfics i gratuïts de la gent catalana d'ara són una cosa axiomàtica a casa nostra, i faria molt mal fet qui hi dongués una importància excessiva per emetre un judici favorable o desfavorable d'un home o d'una obra. Fer cas del que diu de l'obra carneriana el públic de lectors o de no lectors; prendre les poesies d'En Carner i copiar-ne fragments entre reproduccions d'opinions estètiques d'escriptors estrangers, com fan alguns crítics, amb tanta fúria que, capicats en citar les opinions dels altres, fins i tot s'obliden de citar les opinions pròpies... amb la qual cosa s'exposen a que el lector suposi, no sense versemblança, que és degut a que no en tenen; descobrir l'ànima catalana des del finestral d'un monestir reial amb el llibre a la mà, guaitant ara el llibre ara el paisatge, i fent comprobacions d'acord o de desacord entre l'esperit d'aquest i d'aquell, imitant la vídua carneriana que «ara menja una figa - ara bèu un glopet», per arribar a la conclusió que, en efecte, la poesia d'En Carner es una cosa racial catalana, com fan alguns dels nostres comentaristes; servir al lector quatre fulletes d'enciàmic crític ben amanides amb oli líric i amb sal popularista, com és costum inveterada d'alguns dels nostres periodistes; tot això són coses molt i molt lloables, evidentment, però que jo no goso a fer-les. Es lamentable, i això ja fa massa temps que ho diem, veure com la crítica catalana per prudència, per por de comprometre's, per insuficiència de comprensió i d'esperit crític, o, simplement, per mandra d'agafar la ploma o de gastar paper d'escriure, s'accontenta dient quatre galanies als autors catalans, i encara pesant-les i retallant-les a fi i efecte que els autors criticats no s'enfadin. Una cosa es la crítica i una altra cosa les notes de societat! Una crítica es un escrit de circumstàncies; quan un crític parla d'un autor no deu preocupar-se de dir coses defi-

nitives (pobres escriptors «definitius»!) ni d'emetre idees que puguin ésser controlades a les universitats europees (pobres escriptors «europeus»!) sino d'encarar-se amb el llibre i de dir, ni més ni menys, allò que ell (no els altres ni l'autor) pensa que hi ha de bò i de dolent en l'obra que critica. Jo, en «La inútil ofrena» d'En Josep Carner hi he trobat, com en tots els llibres, una part bona i una de dolenta. Com que els crítics catalans que n'han parlat fins ara sembla que només hagin sabut veure'n la part bona, jo podria acontentar-me fent-ne veure solament la part dolenta. Però això, amb una figura poètica del tamany d'En Carner, no seria prou gentil. Com en les tragèdies de Shakespeare de que parlava abans, serà millor que vagi trenant allò que em sembla bò amb allò que em sembla dolent. I quan el comentari sigui fet acabi com acabi, jo, interiorment, faré tots els honors que mereix dels catalans, que són molts, (els honors i els catalans), un poeta tant alt com es l'autor de «La inútil ofrena». Talment com al final de les obres de Shakespeare.

La raó poètica d'En Josep Carner marca dues etapes: Del «Llibre dels Poetes» a «Monjoies» i de «La Paraula en el Vent» a les darreres poesies de «La inútil ofrena». En la primera el poeta malda per dominar el seu art, per «desfer el núvol» que cobreix la seva personalitat real; en la segona, aconseguit el descobriment de la seva personalitat, el poeta s'hi abandona fins a obtenir-ne un tal domini que es un veritable mestratge. Tota la seva obra es molt barrejada, però l'instant de gràcia, el «crit» poètic carnerià, jo crec que esclata amb tota la limpidesa i la fortalesa en els sonets lapidaris de «La Paraula en el Vent»; abans d'ells, el poeta ascendeix, després d'ells descendeix; sempre, però, dintre el nivell elevat de la seva raó poètica característica.

Tres títols d'honor té En Carner que per anys que passin i que per tendències i escoles que es succeeixin ningú no podrà mai arrabassar-li: 1) Ell ha estat el vivificador de nombre de paraules clàssiques catalanes, sinó sempre amb fortuna al menys sempre amb agilitat i bona intenció; 2) Ell ha estat l'adaptador de totes les formes poètiques estrangeres, sinó sempre amb encert, al menys sempre amb gran comprensió i elegància; 3) Ell ha es'at el que ha convertit la poesia, millor dit, l'art de poetitzar, en una ocupació «de cada dia i de cada instant». Podriem encara atorgar-li el mèrit de la importació de la fina ironia, però prefereixo no fer-ho perquè en ell, com en tots plegats a Catalunya, l'ús de la ironia s'ha convertit en una arma de dos esmolalls que molt sovint ens creiem brandar-la i no fem més que tallar-nos els dits. La tara pitjor d'una obra literària es la ironia corrompuda. I en l'obra d'En Carner, la ironia es corromp bastant sovint... Podriem així mateix concedir-li el guasardó que és mereix per haver sabut al·liar tan destrement l'arbitrarisme amb el naturalisme, i el món intern amb el món extern, però jo preferiré sempre els poetes que saben escollir la seva plaça al sol, i un cop la tenen la defen-

sen a peu i a cavall, als poetes que flirtejen inlassablement, i amb una gràcia i destresa igual, amb tots els fons i totes les formes. En Carner, davant del seu darrer recull, ha escrit, amb molt bon gust, una admirabilíssima autocrítica sota el nom de «Ell», i en ella i per ella veiem que el poeta és conscient d'aquella volubilitat. Cosa innata en ell, o que variarà i fugirà amb els anys? Jo crec que En Carner no ens ha donat encara la «seva» obra. Tot el que porta publicat fins ara es una mena de cursa al mestratge, una preparació a la veritable «obra» carneriana. Per «La inútil ofrena» fa de mal judicar l'instant actual, el matis present de la seva raó poètica versicolor. Llevat dels darrers poemes, publicats, però no en volum, la resta de «La inútil ofrena» es un recull dels poemes d'amor de les seves obres anteriors, i s'avé perfectament amb aquell tò sostingut i mestriol de «Bella Terra Bella Gent» i de L'oreig entre les canyes», mig sentimental mig avergonyit de ser-ho. Si ens pregunten què vindrà després d'això, ens trovem davant d'un dels experiments mes interessants de la nostra poesia. En Carner, nat poèticament al sí del floralisme i del noucentisme, ha tingut la gràcia de cloure l'era floralista, salvant-la i redimint-la, i d'obrir l'era noucentista encarrilant-la... però aturant-se. Així com altres poetes nostres del primer quart del noucents han partit i han avançat, En Carner ha partit i ha preferit escollir-se un punt fixe i anar donant voltes al seu entorn. Naturalment, això pot aguantar-se algun temps, però vé un moment que li ha de rodar el cap. I això es el que li passa. Avui en dia En Carner es troba en aquell punt tan compromés de la vida d'un poeta en que hom es pregunta si cal estancar-se i vivotejar consumint-se ell mateix, o si cal fer l'esforç heròic i renovar-se per no morir. En Carner, poeta peritíssim, elegantíssim, mestriolíssim, es trova abocat a un pompièrisme sense sortida. I en el cas d'En Carner això es imperdonable. Un home com ell, que s'ha fet un català propi (jo considero que el català mes pur, mes clar, més «català» que s'ha escrit fins avui en dia, es el de «Les aventures d'En Perot Marrasquí» d'En Riba), que plaurà o no plaurà a tots els lectors, però que es ben bé seu perquè el seu esforç li costa, que té un domini de l'art tan personal i una obra poètica feta tan considerable al seu davant deu afrontar les contingències amb el pit enfora i els punys closos. Deturar-se i anar repetint la seva obra, essent «un carnerià» *for ever*, es una feblesa i un absurd incomprensible. I aquesta renovació de la seva obra, després d'esmentar tants títols de mestratge, diré que només pot venir-li de les imatges. Si En Carner portés a terme una bona neteja; si passés dissabte del guardarroba de la seva imatgeria; si aconseguís no confrondre mai mes la ironia amb el funambulisme i la elegància amb la modisteria; si pogués anular per sempre més aquest lirisme de taula de tè, de jardí d'Ateneu, de taller de modes, de Forn de Sant Jaume el mig-dia d'un diumenge; de «duo» de tenor i tiple amb intervencions esporàdiques del baríton i el baix escoltats des d'aquell reconet de mà esquerra del quint pis del

Liceu una nit de febrer o de novembre; d'església del Pi a l'hora del cap-vespre; de palau vuitcentista de la Barcelona vella; aquest tò que es una barreja d'«Auques i Ventalls» i Leopardi, i que tant i tant plau als joves advocats barcelonins actuals, mig periodistes mig polítics, quan aquests joves advocats són capassos de tenir el bon gust de llegir versos i de comprendre'ls; si En Carner, dic, fós capàs de llançar al foc totes aquestes croses de la seva raó poètica... En Carner potser deixaria d'ésser En Carner. Però si després d'haver fet inventari En Carner sentís com la invisible mà feixuga del Destí li clava al mig de la espinada l'arma negra del Dolor, del Dolor amb majúscula, d'aquest Dolor que és el Sant Joan Baptista de la Mort, quin poeta definitiu tindria Catalunya! Perquè jo crec, sincerament, que allò que falta a la raó poètica d'En Carner, i que ell també sembla trobar en manca en la seva autocrítica, es l'experiment del Dolor, pare de l'art. Dir això a un poeta, i a un poeta com En Carner, semblarà que sigui un excés de pedanteria; no obstant, jo ho crec així...

El transatlàntic de la meua vehemència navega sempre mar endins amb tots els focs encesos. Malgrat tot el que vinc de dir i el que vaig a dir desseguida, jo poso el nom d'En Josep Carner entre els noms dels meus poetes preferits. Però jo no crec, es clar, en la raó poètica carneriana. En Carner, tècnic de la poesia, està treballant, fins obtenir efectes de perfecció esplèndids, una forma poètica, que, més tard o més d'hora, se'ns quedarà als dits a tots plegats. Perfecciona la perfecció. Fa donar sons a una corda que ja es cansa de donar sons. Em fa l'efecte, sigui dit amb tot el meu respecte, d'un escultor genial que s'apliqués a construir estàtues de neu; d'un arquitecte consumat que aixequés, obstinadament, parets i sostres de paper fi; d'un sastre que s'hagués passat deu, vint, trenta anys treballant en un vestit admirable de delicadesa i de paciència, en el qual com diuen els de l'ofici, «hi ha molts punts amagats», i quan el tinguésses llest es trobés amb que tothom l'admirés com mereix però ningú volgués posar-se'l... perquè es una forma «que ja no es porta». En una paraula: Crec que el desllorigador de l'obra poètica d'En Josep Carner és l'obra poètica... d'En Joan Salvat-Papasseit. Malgrat això, cal que retèm honors novament a l'obra d'En Carner, com al final de les tragèdies de Shakespeare. Llegim, estudiem, saquegem, recreem l'obra d'En Carner, tant com poguem, tant com ens calgui, però després d'haver-la llegida, estudiada, saquejada, recreada... jo (dic «jo») tornaré, com de costum, a l'obra d'En López-Picó. Damunt l'obra lleugera i superficial d'En Carner jo no sabria muntar-hi absolutament res. Damunt l'obra massissa i fonamental d'En López-Picó jo hi estic construint, amb tota la calma, el Sistema, i anys a venir podrèm edificar-hi, si Déu vol, l'Escola.

A. ESCLASANS

Enric Casanovas

RETRAT DEL NEN R. C. (bronze)

L'ALBA DE LA VIDA ⁽¹⁾

Els diumenges al matí, mentre la Munda era a missa, En Miqueló, no sabent ben bé quina cosa fer, se'n anava darrera de la massia. Hi havia una gran estesa de verd, sempre brillant, i li plavia d'ageure's, panxa enlaire, esguardant passar els núvols, mansois com un remat d'un bestiar fantàstic, que anava calmosament cap un estable extraordinari. A vegades, els núvols s'anaven agombolant damunt d'ell i s'ennegrien; llavors pressentia la pluja i s'aixecava i anava cap a la casa. Corria un aire desordenat, avalotat i desagradable, que preparava l'ambient per rebre la pluja. Quan arribava a casa, es posava vora la porta, per a contemplar com queien les primeres gotasses a terra, amb un soroll de pedres.

Si feia bo i el cel era tot blau i igual, En Miqueló fitava aquella gran profunditat, com si estés agegut bocaterrosa, damunt d'un llac calm, d'aigües blaves puríssimes. El cel era tan clar i magnífic des d'aquella alçada que semblava estrellat i tot, amb estels d'or.

Allí romania el bordegaç fins qui sap quan. L'herba molla li feia un pesigolleix al coll, com unes besades diminutes i incisives. El sol, li queia amorosament damunt la cara i li feia cloure un xic els ulls. Aleshores li esdevenia com si se li baldés el pensament. Anava deixant-se anar a una pila de sensacions imprecises, incoerents, com si fossin dissenys folls d'una cosa que no coneixia. Aquestes impressions arribaven a posseir-lo de tal manera que sovint es trobava de costat, i procurava dormir en aquell estat de dolça excitació.

En eixos moments l'acompanyava, a voltes, la cabreta de la Munda, que li deien «Petita». Tenia un pel blanc i fi, i un morro tot somrosat i tremoladís. La bestiola brincava una estona entorn del Miqueló i feia veure que l'embestia amb el seu cap ras encara de defenses. Ell allargava la mà balbament i la bestiola li llepava i li feia facècies. El noi et li abandonava la mà, amb una complaença estranya.

Després de saltironar, com que En Miqueló no s'aixecava, la «Petita» se'n anava a fregar el seu morro tebi per les galtes del noi. L'apartava ell, amb torpitud, perquè encara ella s'hi acostés amb més insistència i més enjogassada. I ell aleshores,

li passava la mà per damunt de les llanes sedoses, i l'amanyagava més i més. Molts cops amb rauxa de simulada ràbia, la prenia en braços l'apretava ben fort, ben fort, i la bestiola s'escapava, brincant, per tornar a trobar-se amb ell i rodolar tots dos per terra.

En miqueló no pensava pas el que feia. Si l'haguessin vist potser se'n hauria avergonyit una mica, perquè a vegades quan tenia entre els seus braços la cabreta, li besava el morro amb una força estranya, com si li donés petites mossegades. I ella contestava amb cops de cap barroers. En un moment així, un dia, varen trobar-se els ulls d'En Miqueló i els de la «Petita». Entre els dos esguards va haver-hi alguna cosa extraordinària de comprensió. Brillaven els ulls d'ell i els de ella. Al xicot li semblà que era una mirada humana la que havia eixit d'aquells ulls. La besà encara amb més força i la deixà anar. Després es revolcà per terra i plorà de ràbia com si li haguessin près una cosa que no havia acabat de veure ni de conèixer, i es posà a mossegar l'herbei mullat, boca terrosa i amb les cames en l'aire, brandant. Quan s'alçà, tenia els ulls brillants, però amb la mirada insegura i estúpida, com si es despertés d'un somni pesat.

Des d'aquell dia no tornà més al camp d'herbei, i anava a la masia dels coll amb més insistència. Però va haver d'espaiar les anades perquè una de les germanetes d'En Biel va dir a casa seva que En Miqueló les estirava la cua, les pegava fins a fer-les plorar i les feia caure, expressament, per terra.

Anant i venint, caminant per les muntanyes. En Miqueló anava descobrint en ell unes forces noves unes forces inconscients que li feien odiar totes les coses que veia, perquè no eren prou seves. Quina joia tenia, quan s'estirava vora d'un xaragall, i posava les mans congestionades pel sol, dintre l'aigua fresca i corrent. L'aigua passava damunt ses venes inflades, fregant-les lleugerament, com una carícia. I la fruita fresca, novella, encara verda, cullida de l'arbre, dura, que cruixia a la primera mossegada entre les seves dents. Després de la primera mossegada, ja la fruita era avorrida i llençada per agafar-ne de nova.

A voltes, sense explicar-se'n la causa, li ve-

(1) Capítol d'una novel·la.

nien unes grans ganes de correr. I corria, com boig, senderó avall, sens esma d'on anava ni d'on es trobava, i no s'aturava, sinò que es llençava a terra, revolcant-se, igual que si estés molt desesperat. Quan era a terra, plorava, a llàgrima viva, dolorosament.

Per què havien de viure allà dalt, tots sols? Per què no ser més germans, com els de cà'l Coll, que eren molts i podien parlar-se i dir-se les coses que els passaven! Ell es sentia tant sol, tant, tant, que li venien unes ganes de continuar la seva cursa, senderó enllà, fins arribar a Tena, o qui sap aon: la qüestió era trobar gent, però gent amable, gent que l'entengués. I no molta; si fos possible, una sola. Una que el sabés entendre sense explicar-se, car no sabia explicar-se ni a ell mateix, el que sentia.

Per damunt de tot, En Miqueló sentia l'absència d'un amic. Si ell hagués anat a l'escola, com deia la gent que van els nois de Tena, aleshores res d'això li passaria. Ara, sol, sense altra companyia que la seva germana, amb la qual de vegades estaven dies sense parlar-se perquè no tenien res dir, s'anava tornant com una bèstia. Com una bestiola, igual que el vell dels Lladoners, que es diu que s'arrossega per terra com les serps, i no sap parlar com els homes.

Si ell tingués un amic a qui explicar les seves coses! Però no el tenia, i això el desesperava. No el tenia ni podia anar-lo a cercar enlloc. No hi havia en aquelles contrades, vora de la casa, cap bairlet com ell. Tots eren ja grans i no volien conversar ni viure amb ell, perquè era encara un xicotet.

D'aquesta manera anà adquirint unes actituds instintives que abans no se li coneixien. Li agradava fer mal a les bèsties del masos i molestar a la gent.

—Com s'ha tornat aqueix Miqueló! Tant seriet que era, i ara fa tornar la vista verda a la pobra Munda!

I era cert. La Munda ja no sabia com pendre's les facècies, a voltes ben lamentables, que li feia

En Miqueló. La feia patir per la sola joia de veure-la desesperada.

—Si aquí hi hagués un home que et fes anar dret això no passaria.—va dir-li un dia, ella.

En Miquel feu de resposta:

—El que has de mirar és que no m'en vagi i et deixi. Ja n'estic tip de tu, de aquesta casa i de l'escudella que em dones.

La Munda no pogué aguantar-se; tant seriosa com era, esciafi una rialla.

—Vés, vés! Què faries tu sol, fòra d'aquí. Prova-ho. L'endemà tornaries somicant, que et prenguesim, amb la qua entre cames.—

En Miqueló jurava i rejurava que se'n aniria. Però mai no es decidia, i continuava fent tals facècies i treballant tant poc, que una tarda, quan En Biel l'anà a veure, la Munda li digué:

—Aquest Miqueló cada dia és més boig i fa més dolenteries. No el puc fer creure. Tu ets l'únic que li fas respecte. Parla-li.

En Biel, li va dir que el millor era que es casessin. D'aquesta manera hi hauria a casa seva una autoritat, per fer anar dret el Miqueló.

De la mateixa opinió fou la Munda i es decidiren a apressar els preparatius del casament, que podria ésser pel setembre, el mes que anava a començar.

Quan En Biel se'n anà, encara no havia tornat En Miqueló. Havia sortit de bon matí, amb l'escopeta i el goç, i encara no havia vingut a dinar com feia sempre. En Biel no sabia que fer. Si anar-se'n o quedar-se fins que el noiet vingués. Mentre dubtava, arribà.

Va explicar lo que li havia passat. S'havia barallat amb un noi de Tena. Venia amb una cara plena d'esgarrinxades i un mocador plè de sang del nas.

—Si haguessen vist l'altre! No li queden dents i té uns ulls grossos com pomes.

I reia sorollosament, colpejant l'espatlla d'En Biel, que no podia mirar sinó amb una graciosa simpatia aquell mosetot que tant radiant estava quan tenia un esplai pera esmersar les energies acumulades.

MILLÁS-RAURELL

LA MÀ TRENCADA

REVISTA QUINZENAL DE TOTES LES ARTS

*Edicions Joan Merli
Ample, 53. Barcelona*

Tota la correspondència al editor
No es tornaran els originals ni es mantindrà correspondència sobre els que es rebin

El número 2 de LA MA TRENCADA sortirà el dia 20 de novembre

Preu de subscripció: 5 pessetes trimestre (sis números)
NÚMERO SOLT UNA PESSETA

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

En
que viu a
carrer n.º pis
se subscriu a LA MA TRENCADA per un trimestre i envia
5 pessetes en segells de correu:

Signatura
